

ročati in sicer radi tega ne, ker se nahajajo v njih posamezne redilne snovi v takšnem razmerju, v kakršnem jih potrebujejo različne rastline, z druge strani pa tudi zato ne, ker so posamezna gnojila v zmesi dražja; kajti prodajalec, ki se peča s to manipulacijo, se vendar ne bo zastonj ukvarjal s tem delom.

V omenjenem slučaju se je sleparilo naše gospodarje v prvi vrsti s tem, da se jim je ponujalo za mešano gnojilo, gnojilo ki ni bila zmes raznih gnojil, marveč sam, čist superfosfat. To je bilo načelno slepilo tvrdke same, a agent si je potem še sam pomagal s tem, da je zbral kolikor mogoče mnogo naročil in pravil ljudem, da stane 100 kg njegovega umetnega gnojila samo 5 K 85 v, v resnici pa je bila ta cena le za 50 kg, stalo je toraj ne samo 5 K 85 v, marveč 11 K 70 v. Slišalo se je, da je obiskal ta agent razne okraje na Kranjskem in Štajerskem. Iz postojnskega okraja se je poslalo zastopstvu kalijevega sindikata v Ljubljani 1 kg onega mešanega gnojila s prošnjo, da naj se isto kemičnim potom preišče. Prieskalo je to gnojilo kmetijsko-kemično poskuševališče v Ljubljani ter dognalo, da je bilo ono gnojilo pravi, čisti superfosfat s 15.4% v vodi raztopne fosforove kisline. Kalija in dušika v tem gnojilu ni bilo možno zaslediti. S tem je toraj razkrinkano sleparstvo prve vrste, kajti gnojilo ni bilo zmes raznih gnojil, marveč sam superfosfat. Sleparstvo druge vrste pa je cena, po kateri se je to gnojilo prodajalo.

Superfosfat se plačuje vedno po odstotkih v vodi raztopne fosforove kisline. Vsak kilogram te fosforove kisline stane navadno po 50 vinarjev, potemtakem bi bil vreden superfosfat s 14% v vodi raztopne fosforove kisline, kakršen se pri nas navadno prodaja, $50 \times 14 = 700$ vinarjev ali 7 kron. Oni superfosfat pa, prodan kot mešanica umetnih gnojil, je bil višedodstoten, torej bi bila njegova prava cena $1.4 \times 50 = 70$ vinarjev ali 7 K 70 v.

Iz tega razvidi lahko vsakdo razliko med pravo vrednostjo, in svoto, ki se je po neumnosti plačala. Seveda je treba upoštevati, tudi to, da so vračunjene v ceno tudi obresti, kajti nekateri so kupili na upanje, ali vkljub temu se je preplačalo pri vsakem kvintalu za kake 3 krone preveč.

P 2.715/1968

Nadejam se, da se bodo naši gospodarji kmalu izučili in pokazali vsakemu tujemu agentu vrata. Ti ljudje se pokažejo letos v tem „prihodnje leto zopet v drugem kraju, kamor se ne vrnejo več tako kmalu, kajti treba je, da ljudstvo nekoliko pozabi.

Dragi kmetovalci, to kar sem tu povedal, naj Vam služi kot svarilo in vselej, ko kupujete umetna gnojila spomnite se na gornji dogodek. Ne izdajajte denarja po nepotrebnem, kupujte potrebna umetna gnojila pri domačih kmetijskih društvih in njihovih podružnicah ter pri domačih prodajalcih. Superfosfat je sicer dobro gnojilo, toda on ne vsebuje vseh onih snovi, ki jih potrebujejo rastline v hrano, vsled česar je treba uporabiti poleg njega še kakšno kalijevnato in dušičnato umetno gnojilo. Kot dušičnato umetno gnojilo se priporoča čilski solitar najbolj, kajti to gnojilo je najcenejše in učinkuje najbolj hitro. Dušič se nahaja v tem gnojilu v obliki solitarnokisle soli, t. j. v takšni obliki, da ga rastline lahko naravnost použijejo, dočim se mora dušič drugih dušičnatih gnojil šele spremeniti v takšno obliko. To traja pa več časa, a vrhu tega gre med tem tudi precej dušča v zgubo. M.

Sadno drevje na njivah.

Pri nas imamo navado saditi sadno drevje v rušo, in sploh smo mnenja, da ga ni niti mogoče saditi drugod kot na travnatem svetu. Res je sicer, da škoduje senca travi manj kot vsaki drugi rastlini. Toda to velja le za g o s t o s e n c o. V letnem času, kadar sonce hudo pripeka in grozi suša našim poljskim rastlinam, pa opazimo lahko, da se razvijajo sadeži najbolje tam, kjer so v rahli in premični senci. Senca, ki se premika, ki obsenčuje rastline le nekaj ur na dan, ni le neškodljiva, ampak mnogokrat celo koristna. Iz tega je razvidno, da tudi sadno drevje ne bo škodovalo s svojo senco žitu in drugim rastlinam na njivi, ako ga posadimo tako, da senca ni pre-gosta. Treba ga je le saditi v primerni razdalji, in videli bomo, da se da sadje pridelovati tudi na obdelani njivi z najboljšim uspehom.

Ugovarjati utegnejo nekateri, da se bodo rastline slabije razvijale pod drevjem, ker bi jih drevesne korenine ovirale v razvoju. Ta ugovor pa nikakor ne velja. Sadno drevje, zlasti hruške, poganjajo korenine globoko v zemlji, v plasteh, ki vane korenine žita in večine naših poljskih rastlin niti ne segajo. Ako sejemo in sadimo take rastline na polju, moremo s sadnim drevjem popolnoma izkoriščati zemljo in gnoj. Korenine sadnega drevja posrkajo namreč one redilne snovi, ki uhajajo plitvo ukoreninjenim rastlinam v globočino. Rastline, ki poganjajo korenine tako globoko v zemljo, da dobivajo hrano iz tistih plasti, v katerih se nahajajo drevesne korenine, so prav redke. Če pa tudi sejemo take rastline, se oškodujejo navadno le korenine dreves in ne poljskih rastlin. To vidimo prav dobro, če sejemo pod sadno drevje lucerno ali kakor je tudi imenujejo »nemško deteljo«. Sadno drevje, pod katerim raste dolgo vrsto let nemška detelja, prične vidno pešati, ne opazimo pa, da bi bili pridelki detelje vsled sadnega drevja manjši.

Tretji ugovor naših sadjarjev je, da ni mogoče saditi sadnega drevja na njivo radi tega, ker bi plug porezal vse korenine.

Res je, da porežemo večino korenin, ako preorjemo ledino, na kateri raste sadno drevje. Nikdar pa ne bo zadeval plug v sadne korenine v zemlji, ki se jo obdela vsako leto, razun če bi pričeli naenkrate orati globlje kakor po navadi. Drevesne korenine se same umikajo plugu in si poiščejo tiste plasti, kjer se lahko razvijajo mirno in neovirano.

Imel sem priliko opazovati sadno drevje na njivah. Na eni njivi je rastla lucerna ali nemška detelja. Čez več let so pa preorali nemško deteljo. Drevesne korenine so hudo ovirale oranje; ker zemlja ni bila toliko časa pod plugom, so se razvile v gornji plasti. Seveda je to trganje korenin tudi zelo škodovalo drevju in minulo je več let, preden se je zopet popolnoma opomoglo. Drevje na sosednjih njivah pa je kljub vsakoletnemu oranju ves čas krepko rastlo in bogato rodilo. To kaže, da je pri sadnem nasadu na polju celo potrebno, da obdelujemo zemljo redno s plugom.

Lahko bi mi kdo nadalje ugovarjal, da ni dobro, če so se drevju razrastle korenine pregloboko. Priznavam, da je slabo spraviti korenine vsled napačne sadišve pregloboko v zemljo. Če si pa poiščejo globočino same, je to čisto kaj drugega. Tudi je velika razlika, ali zaidejo korenine pregloboko na travnatem svetu, kjer leži pod rušo že mrtvica, ali pa na njivi, kjer se zemlja obdeluje precej na debelo. Na travnikih primanjkuje koreninam razmeroma že plitvo potrebnega zraka. Obdelana zemlja je pa globoko prezračena in imajo korenine tam tudi v globočini dovolj zraka.

Večina sadjarjev se bo bala saditi sadno dreje na njive zaradi tega, ker bi ovirala debla in veje pri oranju in sploh pri delu na polju. Ako pa ga sadimo v primerni razdalji, ne bo ovirano splošno delo. Pri oranju bo seveda treba paziti, da se ne poškoduje lubadi na deblu. Dobro bo morda celo zavarovati deblo ob oranju s kakimi kolci. Nekateri puste na obeh straneh drevja tudi rasti nekoliko trate, ker zares ni mogoče orati popolnoma tik do debla. Sicer pa velja tudi tukaj, da se da doseči vse na svetu z dobro voljo. Ako se človek loti kake stvari in si sam ugovarja, da je ni mogoče izvršiti, je zares ne more izvesti, drugi pa, ki hoče, rešiti nalogo, jo izvrši z najboljšim uspehom. Pri navadni vpregi s parom konj ali volov je treba pustiti nepreoran seveda precej širok pas ob drevju, drugače bi zadeli ob drevje in ga ranili. Ako pa vprežemo živino eno za drugo, opravimo isto delo in s plugom pridemo dosti bliže do debla. Zadnji ostanek zemlje se pa obdela brez težave s lopato ali z motiko. Na ta način ni treba pustiti neobdelane niti pedi zemlje.

Da je ta misel o poljskih nasadih izvedljiva, so nam dokaz nekatere češke pokrajine, kjer hodiš lahko ure in ure po cestah, ki jih obsenčuje sadno drevje, in kjer ne vidiš na desno in levo, kakor daleč ti sega oko, drugega kot krasno obdelano polje z najlepšim žitom in drugimi sadeži, ki rasto pod sadnim drevjem.

Kar se tiče visečih vej, ki ovirajo nas in živino pri obdelovanju, si je treba izbrati take vrste, ki delajo bolj navpične krome. Tudi prenizkih debel se ne sme saditi na njive. Važno je nadalje, da okrepimo veje v prvih letih s pravilnim obrezovanjem in da ohranimo z redčenjem

k r o n e rodoviten les p o v s e j v e j i, da nam veja ne obrodi samo na konceh in je sad s svojo težo ne upogne.

Mislim, da sem omenil in dovolj ovrgel vse mogoče ugovore zoper sadne nasade na naših njivah.

Sedaj pa moram še omeniti prednosti, ki nam jih nudijo taki nasadi:

1. Ker se da pravilno izvršenimi nasadi omejiti vsak kvarljivi vpliv sadnega drevja na spodaj rastoče rastline, je mogoče s takimi nasadi pomnožiti, celo podvojiti pridelke našega polja.

2. Ako se pomnože dohodki zemljišča, zviša se s tem tudi njegova vrednost in seveda tudi vrednost vsega posestva.

3. V obdelani zemlji se razvijajo sploh vse korenine bujno in tudi koreninam sadnega drevja prija zrahljana in prezračena zemlja bolj kot zemlja, ki je strjena pod rušo. Radi tega se razvija na polju drevje velikolepše kot v travi, raste bujnejše in kljubuje veliko lažje raznim boleznim in škodljivcem. Mah in lišaj, ta dva huda sovražnika sadnega drevja, se naselita le redkokdaj na drevju, ki raste na njivah.

4. Vsled bujnejše rasti drevja je tudi rodovitnost njegova večja, zlasti pa je na obdelani zemlji sad v vsakem oziru velikolepši in tudi okusnejši, da se toraj prodati bolje in lažej. S takimi nasadi bi gotovo le povzdignili našo sadno trgovino.

5. Ker redno gnojimo naše njive, pride del tega gnoja v korist tudi sadnemu drevju, in sicer večinoma snovi, ki bi jih spral drugače dež v globokejši plasti, kamor ne segajo korenine poljskih rastlin. S sadnim drevjem na njivah bi izkoriščali vse popolneje gnoj.

Da nam ugaja nasad sadnega drevja na njivah, se je treba ravnati natančno po naslednjih navodilih:

1. Sadno drevje se posadi v ravne vrste od severa proti jugu.

2. Vrsta bodi oddaljena od vrste najmanj 15 m, še boljša pa je razdalja 20 do 25 m. Posebno je treba večje razdalje, tam, kjer so izpeljane vrste od izhoda proti zahodu. V vrstah zadostuje razdalja 8 do 10 m.

3. Med vrstami je treba zemljo vedno obdelovati. Nikakor se ne sme oranja opustiti več let in potem zopet pričeti. Zaradi tega se ne sme nemška detelja sejati pod drevjem. Ako se opusti pri starejšem drevju oranje le za eno ali dve leti (n. pr. pri domači detelji), ne škoduje to koreninam.

4. Izbrati si moramo vrste, katerih veje rasto bolj navpično in vrste, ki zore šele proti jeseni, ko je njiva prazna in nas ne ovirajo njeni sadeži pri obiranju.

Opozoriti moram naše sadjarje, naj ne sade drevja preblizu meje. Sosed se vedno jezi, če mu segajo veje na njegovo zemljišče. Sadu, ki pade na njegova tla, niti pobrati ne smemo. Tudi bi mu nihče ne mogel zabraniti, da poreže in poseka korenine, ki segajo na njegovo zemljo. Kjer so pa ozka zemljišča in imamo pametnega soseda, bi priporočal, da se zmenimo z njim. Vrsta se zasadi v tem slučaju po dogovoru na meji in sicer je posadi vsak posestnik polovico. Prva polovica drev in ves sad, ki ga obrode (tudi kar visi na nasprotno stran), je last enega, druga drugega posestnika. Ako delamo v taki vzajemnosti, lahko dosežemo marsikaj.

»Slovenski Sadjar« — Rud. Zdolšek.

Kakšne vrste peškatega sadja se priporočajo za pridelovanja v večji meri.

Sadjarsko in vrtnarsko društvo za nemško Labsko dolino na Češkem je izdalo svoječasno posebno okrožnico, katero je sestavilo na podlagi priporočil in izjav mnogoštevilnih strokovnjakov, tičočo se onih vrst jabolk in hrušk, ki naj bi se uporabile za pridelovanje tega sadja v večji meri. V to okrožnico se je vzelo samo takšne vrste, ki so jih spoznali razni strokovnjaki soglasno za primerne in priporočljive. Ker odgovarjajo razmere v nekaterih naših krajih razmeram v zgoraj navedenem kraju in ker si marsikateri naših sadjerejcev ne ve, kako pomagati, ko je treba razne vrste izbrati za sajenje v to ali ono lego, zato podamo tu pregled onih priporočenih vrst.

Jabolčne vrste.

1. Za sajenje v gorkih in zavetnih legah:

a) Pozimi zoreče:

Blenheimovi kosmač (GoldreINETTE von Blenheim). Radi debelosti, lepote in dobrote prav priljubljena vrsta prvega reda, katera se odlikuje tudi po obilni rodovitnosti. Uspeva le na boljših tleh in v milem podnebjju, ter zori od decembra do februarja.

Kanadski kosmač (Pariser Rambour-ReINETTE, Canada ReINETTE). Užitnost in trajnost: decembra, — do junija. Zelo fino in prav primerno jabolko za mizo in trg. Sad se mora pustiti kolikor mogoče dolgo na drevju, sicer jabolko premočno uvne in izgubi na vrednosti. Kot visoko deblo za zavetne lege, uspeva najbolje v nekoliko vlažni, rodovitni in gorki zemlji. V previsokih legah del cvetja pri poznih mrazovih navadno pozebe.

Orleanski kosmač (Orleans - ReINETTE). Užitnost in trajnost: decembra, — do aprila. Ljubi globoka, gorka, rodovitna tla in ugodno lego; v visokih legah postane drevo rakavo. Za vrste in sadovnjake, kakor tudi za drevorede ob cestah. Eno izmed najfinejših namiznih jabolk; viseti mora dolgo na drevju, sicer v shrambi premočno uvne. Izvrstna eksportna vrsta.

Kosmač Ananas (Ananas - ReINETTE). Užitnost in trajnost: novembra, — do aprila. Ljubi nekoliko vlažna, rodovitna tla in ugodno lego. Da bo začela ta vrsta zgodaj roditi, cepi naj se jo na krepkorastoča debela. Cepljena na taka debela, začne roditi zgodaj in rodi obilo. Izvrstno žlahtno namizno in eksportno jabolko.

Parmena (Englische Winter - GoldreINETTE). Užitnost in trajnost: novembra, — do maja. Za vrte in sadovnjake, kakor tudi za drevorede ob cestah. Začne roditi zgodaj in rodi bogato. Ljubi rodovitna, gorkovlačna tla, je pripravna za vsako lego, ker jej mraz ne škoduje. Sad postane v ugodnih legah posebno lep in debel. Na lahkkih zemljah se je poloti včasih krastavost. To jabolko se da uporabiti za mizo, trg, za sušje in mošt.

Lepopontozeško (Schöner von Pontoise). Užitnost in trajnost: decembra, — do marča. Glede lepote enači ce-

sarju Aleksandru, je pa boljega okusa. Ljubi boljša tla in milejše pednebjje. Prav dobro namizno jabolko.

Londonski pepinek (London - Pepping). Izvrstno jabolko v nadomestek belega zimskega kalvila, dasiravno ni tako fino in ne postane tako debelo kakor ta. Užitnost od januarja do marča. Oblika enači oni belega zimskega kalvila, samo niso rebra tako karkteristična. Uspeva še celo na lahkih zemljah, rodi prav obilo, sad se pa ne sme prezgodaj obrati.

Landsberski kosmač (Landsberger - Reinette). Ta vrsta je ena prvih izmed onih, ki zaslužijo, da se sade v večjem. Užitnost od novembra do januarja. Izvrstno, debelo, rumeno, včasih malo rudečkasto namizno in gospodarsko jabolko. Ni posebno izbirčen glede tal in obnebjja, ali vendar ne postane jabolko v slabih razmerah tako debelo. Ta vrsta je posebno priporočljiva.

2. Za srednje ugodne lege:

V jeseni zoreče:

Beli plamenasti kardinal (Weisser geflammtter Cardinal). Užitnost in trajnost: Oktobra, — do decembra. Debelo namizno, posebno pa gospodarsko jabolko, takozvano. »Strudelapfel«. Drevo napravi široko krono in se zadovolji z vsako zemljo in lego.

Cesar Aleksander (Kaiser Alexsander). Užitnost in trajnost: Oktobra, — do februarja. Sposobno za trg in gospodarstvo, pa tudi za zimo. Raste na vsakterih posebno pa vlažnih tleh in zima drevesu ne škoduje. Rodi zgodaj in prav obilno. V nekateril letinah gnije sadje precej močno na drevju.

Princevo jabolko (Princenapfel, tudi Fassel-, Schlotter-, Klapper-, Trompeterapfel zvano). Užitnost in trajnost: Otobra, — do decembra. Začne roditi zgodaj in obilno. Mraz pa tudi vročine in deževje mu nič ne škodujeta. Sadi se lahko v vsako lego in zemljo. Izvrstno namizno in gospodarsko jabolko in za vsakovrstno uporabo sposobno.

b) Pozimi zoreče:

Rumeni Rihard. (Gelber Richard). Užitnost in trajnost: Novembra, — do februarja. Prav dobro namizno in go-

spodarsko jabolko za srednje surove lege prav pripravno. V gorkih legah sadje prezgodaj odpade, zato naj se sadi ta vrsta v takšne lege le v omejeni meri.

Lepo Boskopovo jabolko (Schöner von Boskoop, tudi Reinette von Montfort zvano). Užitenost in trajnost: decembra, — do aprila. Raste na vsakih tleh in zima drevesu ne škoduje. Rodi prav obilno; za vrte in sadovnjake. Dobro jabolko za mizo, trg in gospodarstvo.

Punševka (Punschapel). Užitenost in trajnost: december, — do marča. Ljubi nekoliko zavetno lego. Izvrstno jabolko za mizo in trg. Glege tal ta vrsta ni posebno izbirčna in uspeva celo na peščenih tleh. Za vrte in sadovnjake, pa tudi za dreverede ob cestah. Izvrstno jabolko za sušje.

Veliki kaselski kosmač (Grosse Kasseler Reinette). Užitenost in trajnost koncem januarja — do julija. Za vrte, sadovnjake in občestne drevorede. Uspeva v vsaki zemlji in legi. Jako fino namizno in gospodarsko jabolko. Posebno dobro je za eksport. Cvete pozno, toraj mrazu uide, začne zgodaj roditi in rodi prav obilno. Sposobno za vsakovrstno uporabo.

Nadalje se uporabijo za take lege že prej priporočene vrste: **Angleška parmena, Landsberški kosmač in Londonski pepinek.**

3. Za manjugodne lege.

a) Poleti zoreče:

Rudeči Astrakan (Roter Astrackan). Zelo šteto poletno jabolko. Zori v avgustu, ali se ne ohrani dolgo. Za vrte in sadovnjake. Prav dobro jabolko za mizo in trg, prijetnega osveževalnega okusa. Uspeva celo na bolj revnih tleh in v manj ugodnih legah, rodi obilno in zima drevesu prav nič ne škoduje. Sadje je treba obrati, preden na drevju dozori.

Beli astrakan (Weiser Astrackan oder Eisapfel): zanj velja vse ono, kar je bilo rečeno glede rudečega astrakana.

Šarlamovski (Charlamovsky), je kakor prejšnji vrsti doma v Rusiji, zato drevesu mraz prav nič ne škoduje; celo za najbolj sirove lege pripravna vrsta. To izborna jabolko, ploščate oblike, zori avgusta meseca in se mora obrati, preden na drevesu dozori. Zelo priporočljivo zgodnje jabolko.

b) V jeseni zoreče:

Princovo jabolko (Prinzenapfel) glej spredaj.

Danciger (Danciger Rosenapfel.) Užitnost in trajnost: oktobra, — do februarja. Uspeva najbolje na peščeno-glinasti zemlji; če se mu zadostno gnoji tudi na peščenih tleh. Celo za manj ugodne lege sposobna vrsta, ker ji mraz ne škoduje.

c) Pozimi zoreče:

Baumann'ovi kosmač (Baumann's Reinette, tudi Rote Reinette zvana). Užitnost in trajnost: december, — do junija. Začne roditi zgodaj in rodi prav obilno. Uspeva v vsaki zemlji in legi. Za vrte in sadovnjake, kakor tudi za obcestne drevorede. Dobro namizno in tržno jabolko.

Kraljevi kratkopicelj (Königlicker Kurzstiel). Zori od januarja, — do maja. Srednje debelo, izvrstno namizno jabolko prve vrste. Cvete prav pozno, sad se drži sadne mladike izredno trdno, zato se sadi ta vrsta lahko v prav vetrovne lege. Ljubi vlažna tla, je vsakem obziru neobčutljiv.

Harbert-ovi kosmač. (Harbert's Reinette) Užitnost in trajnost: december, — do aprila. Uspeva najbolje na vlažnih tleh, ni prav nič izbirčen. Dobro gospodarsko in tržno jabolko.

Bojkovo. (Boickenapfel). Užitnost in trajnost: januar, — do maja. Uspeva celo v najbolj surovi legi in ni prav nič izbirčno glede tal. Je precej debelo, dobro namizno in tržno jabolko.

Purpurasto rudeči kozin. (Purpurrote Cousinot tudi Jagdapfel zvan). Užitnost in trajnost: december —, do junija. Uspeva na vsakih zmerno vlažnih tleh. Prav pripravna vrsta za sajenje po polju in ob cestah; mraz jej nič ne škoduje in rodi celo v prav surovih legah prav obilno. Je izvrstno namizno, tržno in gospodarsko jabolko (za sušje in mošt). Včasih postane drevo rakovo.

Velika kaselska (Grosse Kasseler Reinette (glej spredaj). (Sledi še.)

Odredba c. k. primorskega namestništva v obrambo zoper nesreče pri kmetijskih strojih.

C. k. primorsko namestništvo je izdalo in razposlalo dne 11. februarja 1913. za pokneženo grofijo Goriško in Gradiško, za mejno grofijo Istrsko in državno-neposredno mesto Trst z njegovim obmestjem, ta-le ukaz:

**Ukaz c. kr. primorskega namestništva z dne 10. januarja 1913,
števil. II. — 807/13 — 10.**

glede odvrnitev nezgod v kmetijskem obratu
s stroji.

V odvrnitev večjidel težkih nezgod, ki se v kmetijskem obratu pri nekotih strojih pripeté najbolj pogosto, zaukazuje se do zakonite vredbe to le:

§ 1.

Glede vitlov.

Smejo se uporabljati samo taki vitli, katerih kolesje, valjki in kuple so zaprte od vseh strani: ta zapor je trpežno narediti iz železa ali lesa, v zadnjem slučaju zadostuje tudi navaden oboj iz desk. Ako ima glavno kolo navznotraj nahajajoče se zobovje, pa ne vreten, ni posebnega pokrivala.

Od vitla do delostroja v visokosti do 2 metrov nad tlami vodeči transmisijski valjki in vsi s temi pregibajoči se prosto ležeči strojni deli (zobata kolesa, jermenske plošče, kuple nezogibni klinovi nosi, moleče glave vijakov) kakor tudi gonilni jermeni več nego 6 mm širokosti morajo bit i— in sicer slednji v razdalji najmanj 1.5 m od srede jermenske plošče — pokriti ali ograjeni.

Metati gori in doli gonilne jermene z golo roko, kakor tudi mazati gibane strojne dele med obratovanjem je prepovedano. Doli vrženi ali doli padli gonilni jermeni se morajo po prestatku ali dobi popolnoma odstraniti ali obesiti tako, da ostanejo izven dotike z gibanimi strojnimi deli.

§ 2.

Glede mlatil.

Smejo se uporabljati samo taka mlatila, kojih prosto ležeči, gibani strojni deli so primerno zaprti po zahtevah § 1. tega ukaza.

Poleg tega se določa nastopno:

a) Pri mlatilih s sklepno mizo in s stransko napravo mlatilnega bobna.

Pri teh praviloma manjših strojih, pri kojih stoji vložnik na tleh ali v zmerni visokosti nad istimi, mora imeti sklepna miza tako dolgot, da vložnik s svojega mesta ne more segati do mlatilnega bobna.

b) Pri mlatilih, kojih zakladanje se vrši z visoko ležeče plošče nad mlatilnim bobnom.

Pri strojih, ki nimajo mehanično gonjene sklepne naprave, ampak se jih poslužuje s prosto roko, mora biti sklepna odprtina ograjena na vseh 4 straneh s 50 cm visokimi zaprtimi stenami. Ako je sklepni stan znižan za 50 cm, more odpasti ograja na sklepni strani. V tem slučaju mora biti ograja ostalih 3 strani nadomeščena z mlatilni boben pokrivajočo, trdno stoječo čepico, ki je za 10 cm viša nego sklepna odprtina, ali s premičnimi varstvenimi pokrivali, ki ob zunanjem udarcu z zaklopom popolnoma zaprejo sklepno odprtino.

Plošča mora imeti za svojo zunanjo omejo na vseh 4 straneh 50 cm visoke, zaprte, proč jemljive stranske stene: samo na tisti strani plošče, s katere se spravlja žito k mlatilu, sme se stranska stena za čas obratovanja vzeti proč ali položiti.

Sklepna odprtina tega mlatila sme biti otvorjena samo med dejanskim zakladanjem.

Pri mlatilih sme se vršiti kako opravilo na njihovih notranjih delih samo ob zagotovljenem prestanku stroja.

Glede gonilnih jermenov in mazanja veljajo v § 1. tega ukaza izdane naredbe.

§ 3.

Glede slamorezil.

Smejo se uporabljati samo taka slamorezila, kojih uvoznica za meterijal, ki ga je rezati, poleg potegovalnih valjev, je

v toliko prekrita, da vložnik ne more nenamenoma posegati med potegovalne valje.

Prosto ležeči gibani strojni deli morajo biti primerno pokriti po predpisih § 1. tega ukaza.

Pri slamoreznih strojih, ki niso narejeni samo za ročno obratovanje, mora biti vrh tega zgornja polovica rezal oblečena in narejena izstopajoči naprava, ki dopušča, da se potegovalni valjci takoj ustavijo ali tečejo nazaj.

Pri strojih, ki niso v obratu, je pritrditi mahalo tako, da ga nepoklicani ne morejo zagnati.

Glede gonilnih jermenov in mazanja veljajo v § 1. tega ukaza izdane naredbe.

§ 4.

Glede mlinov na debelo in drobno.

Valjke na debelo in drobno je okleniti na njihovih dotikah, ako niso na njih dovolj pokriti že z natresnim žlebom ali stojalom stroja.

Zunaj nahajajoča se zobata kolesa je ograditi vsaj na njihovih prejemalnih mestih.

Med obratovanjem teh strojev je dovoljena samo ustavitve valjkov na debelo ali drobno v svrhu spremembe drobnosti moke, ki jo je napraviti. Vsa druga dela na notranjih delih stroja, kakor čiščenje in mazanje istih, smejo se vršiti samo med gotovim prestankom stroja in torej za slučaj pogona stroja z jermenom še-le potem, ko je izstopil pogonilni jermen.

§ 5.

Glede strojev za vlaknovanje mevnega lesa.

a) V s e s t a v n e m p o g l e d u.

1) Voznico je pokriti v taki dolgosti, da vložnik ne more nenamenoma segati med zahladne valjke.

2) Pogon zakladnih valjko vje narediti tako, da se morejo s pomočjo izstopajoče pralke takoj ustaviti ali nazaj potечи zakladni valjki.

3) Poleg noževega aparata in zakladnih valjkov je pokriti tudi vsa zunaj nahajajoča se zobata kolesa.

4) Pri motorično oskrbovanih strojih sedaj navadna okviritve mahala z večkrat sključenim železom je dopustna samo pri polni omrežitvi ali drugačni pokritvi mahala.

5) Da se zabrani početek obratovanja s strojem po nepoklicanih, je

a) pri motorično oskrbovanih strojih zanesljivo zavaruovati jermenski izhodnik proti premikanju po nepoklicanih,

b) pri ročno oskrbovanih strojih pritrčiti mahalno z lancem proti stojalu stroja.

Glede strežbe.

1) Nožev boben sme se odkriti samo ob gotovem prestopu stroja.

2) Dodatne postavitev oziroma vstavitev kakih gonilnih delov se smejo istotako vršiti samo ob gotovem prestopu stroja.

3) Po dovršenem delu je skrbeti za to, da se onemogoči pričetek obratovanja s strojem po nepoklicanih.

§ 6.

I. Glede grozdjetrtnikov z ali brez zmečkalnega aparata in glede mlinov lučarjev, mlinov za sadje in olje, ki niso kot takljalni tečaji.

a) Sestavni predpisi.

1) Stroj je narediti tako, da se material, ki ga je podelati, pomika naprej proti neposredno delavnim strojnimi delom (obiralnem valjku, trgalniku, mečkalnim valjkom i. t. d.) samo vsled lastne teže sadu, ki ga je podelati.

2) Za obratovanje neposredno delavnih strojnih delov zunaj ravzvrščenih zobatih koles je pokriti vsaj na njih prijemalnih mestih.

b) Strežni predpisi.

1) Napisalni grot drži se med obratovanjem stroja kolikor le možno poln, da pada material, ki ga je podelati, samodejno proti delavnim aparatom; pri mlinih lučarjih je prepovedano posegati v prostor, po kojem kroži lučalno kolo, pri vseh drugih gorinavedenih strojih potiskati v grotu nahajajoči se sad z roko.

2) Postavljati mečkane valjke na željeno medsebojno razdalje in mazati legla je dopustno samo ob zanesljivem prestopu stroja.

II. Glede mlinov za sadje, ki so narejeni hot takljalni tečaji.

a) Sestavni predpisi.

1) Celi takljalni tečaj je obdati z omrežjem ali opaži iz plehovine, na katerih so razvrščena vrata za vnos sadja.

2) Z pogon navpične osi takljalnega tečaja služeča kegljasta kolesa je popolnoma oviti, v kolikor bi ne bila oklenjena že s stojalom stroja.

3) Jermenje, ki goni takljalni tečaj, je oviti v toliko, da se dotikanje njega onemogoči, ter opremiti ga z izstopajočo napravo, koje izstopajoča praljka se lahko ustavi tako, da je izključen pričetek obratovanja s strojem po nepoklicanih.

Glede strežbe.

Opravljanje dela med ovitkom celega takljalnega tečaja ali njegovih gonilnih delov (kakor mazanje, čiščenje i. t. d. posameznih strojnih delov) je dopustno samo ob gotovem prestandu stroja in torej samo po snetbi poganjalnega jermena ali ob ustanovljenem izstopu jermena.

§ 7.

Za natančnoizpolnjevanje teh naredb so odgovorni imetniki kmetijskih obratov ali njih namestniki (zakupniki, uradniki, gospodarski opravniki, drugi nadzorni organi). Ako je imetnik ali njegov namestnik opremil stroj z varstvenimi napravami in zaukazal njih uporabo, so za predpisano uporabo istih in za izpolnjevanje predpisov glede strežbe stroja odgovorni dotični služabniki in delavci.

§ 8.

Zanemarjanje teh predpisov kaznujejo politična oblastva, v kolikor za iste ni uporaben občni kazenski zakon, v smislu ministerskega ukaza z dne 30. septembra 1857, drž. zak. št. 198, z globami od 2 do 200 kron ali z zaporom od 6ur do 14 dni.

§ 9.

Ta ukaz stopi v veljavo jedno leto po razglasitvi, samo za naredbo v § 3. odst. 3, § 5, lit. a) točka 2 in § 6, lit. a) točka 3 tega ukaza določene izstopajoče naprave se dovoljuje rok treh let od dne razglasitve tega ukaza.

Za c. kr. namestnika

Attems m. p.

